

Ratkaisut Syventävät tehtävät

Jakso III

Valta, valtio ja kansalainen

sivut 102-103

1. a. Tulkitse pilakuvan sanoma.

RATKAISU:

Karlssonin pilakuva muistuttaa siitä, ettei lakeja aina noudateta tai niiden valvonta on tehotonta. Perusoikeudet eivät aina toteudu ja niitä on hankala valvoa lakienkaan avulla.

b. Millaisia perusoikeuksia Suomen perustuslaki kansalaisilleen takaa? Mihin nämä perusoikeudet perustuvat?

RATKAISU:

Perusoikeuksia ovat esim. yhdenvertaisuus lain edessä, kansalaisen osallistumisoikeudet kuten äänioikeus, erilaiset vapaudet (sananuskonnonvapaus jne.), yksilön asemaa turvaavia oikeuksia (kotirauha, omaisuuden turva, koskemattomuus, oikeus perusopetukseen). Eri vähemmistöjen oikeudet tulevat esille perusoikeuksissa, samoin syrjintäkielto. Perusoikeuksien tausta on kansainvälisissä poliittisissa tapahtumissa ja aatteissa (Ranskan vallankumous, liberalismi jne) ja perusoikeudet on kirjattu Suomen perustuslakiin vuonna ja erilaisiin kansainvälisiin sopimuksiin jotka Suomi on ratifioinut esim. Euroopan ihmisoikeussopimus.

c. Milloin kansalaisen perusoikeudet voivat olla uhattuina?

Kansalaisen perusoikeudet voivat vaarantua, jos esim. poliisi käyttää pakkokeinoja (ilman perusteltua syytä), poikkeuslain nojalla rajataan yksilön vapauksia. Jos demokratia on vaarassa kaventua ja muuttua kohti diktatuuria, perusoikeudet kuten sanan- ja painovapaus ovat vaarassa.

2. a) Vertaile alla olevien lainausten käsityksiä demokratiasta ja sen toteutumisen ongelmista Suomessa. (YO syksy 2015 jokeritehtävä)

RATKAISU:

- Suorassa demokratiassa kansa käyttää suoraan valtaa esimerkiksi kansankokouksissa.
- Edustuksellisessa demokratiassa kansa valitsee vapaille vaaleilla edustajansa käyttämään valtaa ja tekemään kaikkia sitovia päätöksiä.
- Ainoastaan valtioneuvoston demokratiapoliittisessa selonteossa demokratian tilaa pidetään Suomessa selkeästi hyvänä.
- Ongelmina nähdään kuitenkin äänestysaktiivisuuden väheneminen ja osallistumisen eriarvoistuminen.
- Aamulehden pääkirjoituksessa ongelmana pidetään vallan luisumista tahdottomilta poliittisilta päätöksentekijöiltä virkamiehille. Tämä johtaa esimerkiksi kansalaiskeskustelun puutteeseen.
- Marja Keräsen mielestä kansalaisia ei riittävästi osallisteta keskusteluun. Valtionhallinnossa kansalaiset määritetään arvioinnin kohteiksi, vaikka heidän itsensä tulisi saada arvioida demokratian tilaa.
- Heikki Patomäki puolestaan katsoo, ettei pelkkä äänestäminen riitä demokratian toteutumiseksi, vaan kansalaisten tulisi itse olla mukana tekemässä päätöksiä. Ongelmaksi kuitenkin tällöin muodostuu päätöksentekoyksiköiden suuri koko.

b) Miten Suomen kansalaisten yhteiskunnallisia vaikutusmahdollisuuksia voitaisiin kehittää? Esittele perusteltu näkemyksesi asiasta.

RATKAISU:

- Suoran demokratian ja edustuksellisen demokratian väliin voitaisiin esimerkiksi kehittää uusia osallistavan lähidemokratian muotoja. Nämä korvaisivat välillisen demokratian passiivisuuden (so. pelkkä vaaleissa äänestäminen), mutta myös suoran demokratian ongelmia (esimerkiksi Suomen tai EU:n suuri koko vaikeuttaa kansalaisten suoraa osallistumista ja yhteisen mielipiteen muodostamista).
- Vastauksessa voidaan lisäksi pohtia esimerkiksi sähköisen ja sosiaalisen median roolia demokratian edistämisessä.
- Kansalaisaloite otettu käyttöön -> uusia lakialoitteita
- Vaalitavan kehittäminen esim. nettiäänestäminen ja äänioikeuden iän laskeminen 16 vuoteen

3. Mitä keskeisiä oikeuksia perustuslaki takaa Suomen kansalaiselle? (YO syksy 2015)

RATKAISU:

- Keskeiset perusoikeudet, esimerkiksi että kaikki kansalaiset ovat yhdenvertaisia ja että ketään ei saa asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan tai vammaisuuden perusteella.
- Kansalaisten osallistumisoikeudet, esimerkiksi jokaisen 18 vuotta täyttäneen kansalaisen äänioikeus vaaleissa.
- Näiden oikeuksien lisäksi on syytä mainita joitakin muita perusoikeuksia, esimerkiksi sananvapaus, kokoontumis- ja yhdistymisoikeudet tai uskonnon- ja omantunnon vapaus.
- Voidaan pohtia myös perustuslain tarkoituserää ja funktioita. Perusoikeuksia käsitellään monipuolisemmin, ja vastauksessa yksilöidään lisää oikeuksia, esimerkiksi kotirauha ja jokaisen yksityiselämän ja omaisuuden turvaaminen.

- Perusoikeuksia voidaan olosuhteista riippuen rajoittaa. Erityisansioina ovat maininnat kulttuurisista oikeuksista, ml. kielelliset oikeudet, oikeus perusopetukseen, elinkeinovapaus, oikeus työhön sekä oikeus sosiaaliturvaan.
- Taloudellisten ja sosiaalisten oikeuksien problematisointi vie vastauksen korkealle kiitettävälle tasolle. Kiitettäväkään vastaus ei silti edellytä jokaisen perustuslaissa mainitun kansalaisen perusoikeuden mainitsemista
- Vastauksessa voi korostaa, että perusoikeudet ovat peräisin amerikkalaisista ja ranskalaisista historiallisista ihmisoikeusjulistuksista.

4. Selitä, millä tavoin Suomen perustuslain seuraavat periaatteet pyritään käytännössä toteuttamaan (YO syksy 2011):

- a) **”Henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ei saa puuttua eikä vapautta riistää mielivaltaisesti eikä ilman laissa säädettyä perustetta.”**

RATKAISU:

Kenenkään fyysistä koskemattomuutta tai kotirauhaa ei saa loukata tai häiritä. Jos näin tapahtuu, se on rikos josta seuraa rangaistuksia. Ketään ei saa pitää pidätettynä ilman perusteltua syytä määräaikaan pidempään. Poliisi ja tuomioistuimet huolehtivat oikeuksien toteutumisesta.

- b) **”Jokaisella on uskonnon ja omantunnon vapaus.”**

RATKAISU:

Kenenkään ei ole pakko kuulua mihinkään uskonnolliseen yhteisöön tai seurakuntaan. 15-vuotias voi erota/vaihtaa uskontokuntaa vanhempien

suostumuksella. 18-vuotias voi itse päättää omasta uskonnostaan tai olla perustamassa uutta.

c) ”Suomen kansalliskielet ovat suomi ja ruotsi.”

RATKAISU:

Suomi on käytännössä kaksikielinen maa. Ruotsi on pakollinen oppiaine peruskoulussa ja lukiossa. Ruotsinkielisiä on noin 5 prosenttia ja heillä on oikeus saada palvelua omalla äidinkielellään. Ruotsinkielisille on omat oppilaitokset, korkeakoulut ja kiintiöt, joilla varmistetaan ruotsinkielisten palveluiden jatkuvuus tulevaisuudessa. Vastaavasti suomenkielisellä on oikeus saada palvelua omalla äidinkielellään alueella, joka on voittopuolisesti ruotsinkielinen.

